

та сформованою системою праці. Серед чинників успішного професійного становлення майбутніх психологів у період навчання вчені вділяють морально-етичне вдосконалення особистості, сприяння самореалізації та вирішенню особистих психологічних проблем, активізацію професійної мотивації, єдність змісту, форм, методів навчання, суб'єкт-суб'єктні стосунки між викладачами та студентами тощо [5]. Звертаємо увагу на необхідність організації процесу безперервного особистісного саморозвитку фахівця психологічної сфери. Специфіка професії психолога вимагає від спеціаліста постійного вдосконалення особистісних та професійних якостей, загальних і спеціальних компетентностей, інтелектуального збагачення. З нашої точки зору, підтримання безперервності особистісного та професійного саморозвитку майбутніх фахівців з психології можливе за наявності у них відповідної мотивації, ресурсів та умов для саморозвитку.

Робимо висновок, що саморозвиток є здатністю людини ставати і бути справжнім суб'єктом свого життя та здійснюється у процесі життєдіяльності людини шляхом прояву активності, яка передбачає здатність робити особистісні вибори у ході пізнання себе. На сьогоднішній день саморозвиток особистості майбутнього психолога – це важливе соціально-психологічне питання, що очікує на адекватне осмислення, зокрема: наскільки людина готова і бажає саморозвиватися відповідно до суспільних умов та особливостей обраної професії, що стимулювали би її до самореалізації, чи навпаки, блокували і тим самим провокували вихід її активності в небажаному напрямку. Постає нагальна проблема визначення уявлення студентів-психологів щодо їхнього особистісного саморозвитку з метою здійснення ними свідомого цілепокладання, самопроекування та досягнення особистісної зрілості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков Б. С. Психология юности и молодости: [учебник для вузов]. Москва: Триста, 2006. 256 с.
2. Зимняя, И. А. Педагогическая психология. Москва: Логос, 2007. 384 с.
3. Кузікова С. Б. Особистісні зміни як умова професійного становлення студентів-психологів. Методологія та технології практичної психології в системі вищої школи: тези доп. учасн. міжн. наук.-практ. конф. Київ: НПУ ім. М.П.Драгоманова МОН України, Поліграф-Центр, 2007. С. 99-101.
4. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці: монографія. Суми: Вид-во «Мак Ден», 2012. 410с.
5. Ткачишина О. Р. Психологічні основи підготовки майбутніх фахівців / Професійна підготовка практичного психолога: зб. наук. праць. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. С. 63-72.
6. Хухлаева О. Психология развития: молодость, зрелость, старость. Москва: Изд-ий центр «Академия», 2002. 237 с.

*Пристанська Соломія
Науковий керівник – доц. Свідерська Галина*

РЕЛІГІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ УПЕРЕДЖЕНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДОШЛЮБНИХ СЕКСУАЛЬНИХ СТОСУНКІВ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство переживає за останні десятиріччя глибокі зміни у ставленні до людської сексуальності та сексуальної культури зокрема. Як підкреслюють В.Гупаловська і Н.Стрілець, перш за все, це – крах традиційних антисексуальних

установок і їх псевдонаукового обґрунтування. Інтелігенція, а слідом за нею й інші верстви суспільства перестають бачити у сексуальності щось ганебне і нище. Реабілітована еротика знаходить різноманітне вираження як у масовій, так і у «високій» культурі: літературі, кіно чи образотворчому мистецтві [1, с.93].

Норми сексуальної поведінки і відповідні моральні установки швидко змінюються. Різниця між старшими і молодшими за віком у цьому відношенні досить значуща. Сучасна молодь реалізує свої бажання і потреби не зовсім так, як робили у її віці батьки і діди, тому уявлення, засновані на досвіді минулих поколінь, часто не відповідають реальності та духові часу. Однак дотепер досить сильними у відстоюванні «традиційних» обмежень у проявах сексуальності залишаються позиції церкви, особливо в тих регіонах, де більшість населення відносить себе до віруючих людей. Обмеження, які стосуються сексуальної сфери, з точки зору релігії вважаються вкрай необхідними і обов'язковими для дотримання, однак не завжди ми можемо бачити в них прояви здорового глузду. Радше данину традиціям минулого, які помалу сходять зі сцени і втрачають свою актуальність.

Відтак метою статті є спроба прослідкувати, яким чином існуючі релігії виступають чинником формування упереджених установок щодо сексуального життя жінок і чоловіків до шлюбу.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, згідно канонів більшості існуючих на сьогодні релігійних течій дошлюбні стосунки визнаються гріхом [5]. Так, о. д. *Кипріян Стефанишин* (ЧСВВ – *Чин Святого Василія Великого, УГКЦ*) пояснює заборону Церквою сексу до шлюбу наступними аргументами. Перший сексуальний досвід – це потужний психоемоційний вибух. І якщо він здійснений у шлюбі, то все добре – це вияв любові між членами подружжя, довершення їхньої духовної та емоційної близькості. Проте в сексі до шлюбу все по-іншому. Як каже Катехизм Католицької Церкви (ККЦ 2327), статевість «стає особливою та правдиво людською, коли вона інтегрується в стосунки однієї особи з іншою, в повному і взаємному даруванні чоловіка і жінки впродовж всього життя» [3]. Оскільки вона передбачає щире дарування себе, то очевидно, що зростанню в любові допомагає дисципліна почуттів, пристрастей та емоцій, що провадить нас до самовладання. Не можна дати того, чого не маєш; якщо особа не є паном власного «я» – через чесноти і, конкретно, через чесноту цнотливості, – вона не володіє собою, а це робить неможливим дарування себе.

На переконання о. Кипріяна Стефанишина, секс до шлюбу часто унеможлиблює вповні перейти на рівень дарування і прийняття, бо має нетривалий, пожадливий, експлуатуючий момент взаємного використання без створення міцних тривалих стосунків. Ці стосунки дуже часто будуються тільки на фізичній близькості, моменті отримання задоволень. Такі взаємини спустошують людину духовно й емоційно [6].

Як підкреслює Д.Е.Ендшю у книзі «Секс та релігія: від балу цноти до благословенної гомосексуальності», відправною точкою християнства завжди була ідея про те, що не варто займатися сексом поза шлюбом і до нього. Причому, на думку св.Павла, власне шлюб необхідний для тих, хто не може дотримуватися сексуальної стриманості [4, с. 100]. Секс до шлюбу не може бути правильним вибором для християнина, бо «ті, що живуть у розпусті», у жодному разі «не успадкують царство Боже» (Перше послання до коринфян 6.8-10)[2, с.51]. Зрозуміло, що така чітка вказівка Павла про повне утримання до шлюбу була чимось новим для більшості людей стародавнього світу. Бо більш звичними сприймалися відмінні правила для чоловіків і жінок: жінка неодмінно мала залишатися незайманою до шлюбу, а неодружений чоловік міг робити все, що заманеться. І варто зазначити, що дана традиція не обмежується тільки давниною, вона живе й досі в багатьох сучасних релігійних течіях і спостерігається в повсякденному житті [4, с. 100].

Так, у більшості релігійних постулатів звичним є те, що за сексуальні проступки жінок карають жорсткіше за чоловіків. Дівоча пліва як доказ цноти стала причиною різного ставлення до жіночої та чоловічої невинності. До того ж сама дівчина, жінка стає живим доказом того, що вона накоїла, якщо дошлюбний секс закінчився вагітністю. І навіть коли, згідно з поглядами тієї чи іншої релігії, чоловіки та жінки рівні у цій площині, втрата цноти та можливість завагітніти сприяють тому, що незаміжні жінки перебувають під пильнішим контролем, ніж їхні неодружені одновірці-чоловіки [2].

В Єврейській Біблії не існує загальної заборони на дошлюбний секс. Стать і сімейний стан визначають, дозволений дошлюбний секс чи ні. Чоловікові заборонено мати статеві контакти з неодруженими жінками та чоловіками; мати ж статеві контакти із заміжними жінками дозволяється. Одружений цей чоловік чи ні, немає ніякого значення. Навіть згвалтування засуджується, тільки якщо воно скоєне щодо одружених або заручених жінок, оскільки у цьому разі гвалтівник «позбавляє честі жінку іншого чоловіка» [2, с.52]. Чоловік, пійманий під час акту з незайманою та незарученою дівчиною, повинен заплатити її батькові п'ятдесят срібних шекелів і побратися з нею. Позбавити дівчину цноти означає звести нанівець її шанси взяти шлюб, через що значно зменшується її ринкова вартість. І оскільки незаміжня дівчина є власністю свого батька, він має отримати компенсацію [2, с.53].

Дослідження норвезького науковця Д.Е.Ендшю показує також, що згідно з давньоєврейськими законами неодружені та незаручені жінки загалом не можуть бути покарані за секс. Проте якщо дівчина прагнула вийти заміж, дошлюбним сексом вона піддавала себе великому ризику. Її чоловік міг заявити, що не знайшов «ніяких ознак того, що вона була незайманою», коли він з нею побрався. Тоді її батьки мусили навести «докази того, що вона була цнотливою та представити їх старшим у місті». Дівчина опиниться в достатньо складному становищі, якщо вони не будуть у змозі надати такі докази: «Якщо звинувачення справедливе і якщо немає ніяких доказів того, що жінка була незайманою, її відведуть під двері батьківського

дому і містяни поб'юють її камінням до смерті. На практиці це означало, що жінки, які були сексуально активними до вступу в шлюб, не могли одружуватись, якщо не знаходили чоловіка, який уважав за краще мати живу, але позбавлену невинності наречену, ніж цнотливу, але мертву [2, с.53].

Багато сучасних християн досі стверджують, що дошлюбний секс не узгоджується з ученням Христа. Не зважаючи на поступ науки та медицини, деякі «істинно віруючі» намагаються переконати державу заборонити сексуальне виховання в школах та сексуальну просвіту молоді, спрямовану на збереження їх репродуктивного здоров'я. Утім, статистичні дані свідчать про те, що хоча такі методи, можливо, змінюють ставлення молоді до сексу, вони не можуть тією ж мірою остаточно змінити її поведінку. На практиці часто-густо результатом стає не зменшення інтересу до сексу серед молоді, а, навпаки, зростання чи застосування партнерами петтингу, взаємної мастурбації, орального чи анального сексу.

Іслам, як і християнство, також має загальну заборону на дошлюбний секс. Правда, досі немає абсолютного погодження між Кораном і традицією, коли йдеться про санкції щодо дошлюбного сексу. У Корані говориться, що «ті з ваших жінок, які винні за аморальну поведінку», мусять не виходити за межі «будинків своїх, поки смерть не забере їх або Аллах не відкриє інший шлях для них»(Коран 4.15). Покарані мають бути не тільки жінки, але не зрозуміло, яких саме покарань мають зазнати чоловіки. Один із пунктів Корану вказує, що ті, хто мав дошлюбні стосунки, можуть брати шлюб тільки з іншими «розпусниками» або «ідолопоклонниками» (Коран 24.3).

Молоді хлопці-мусульмани, які не перебувають у шлюбі, можуть робити, що їм заманеться із дівчатами-немусульманками, натомість мусульманські дівчата зазнають у цьому аспекті жорстких обмежень. Та ж сама сім'я, яка заохочуватиме синів до сексуальної активності, хай навіть і з повіями, буде наполегливо вимагати від доньки зберігати цнотливість. Бо абсолютною вимогою для неодружених жінок є незайманість, в той час як невинність неодружених чоловіків часто інтерпретується як відсутність мужності. І що найстрашніше - саме жінки, а не чоловіки через неприпустиму дошлюбну поведінку можуть бути вбиті власною сім'єю. Як зазначає Д.Е.Ендшю, серед убитих палестинок приблизно 40 жінок загинули від рук родичів через осоромлення честі сім'ї. Такі вбивства становили приблизно дві третини всіх убивств у Палестині в 1999 році. В Ємені зареєстровано близько чотирьохсот таких убивств [2, с.60]. Скоєння подібних жорстоких учинків пояснюється загальною потребою регулювати жіночу сексуальність за допомогою священних релігійних заборон.

Індуїзм теж приєднується до багатьох релігій, забороняючи дошлюбні гетеросексуальні стосунки. Проте знову ж на практиці з подібними санкціями стикаються в основному незаміжні жінки. Індуїстський епос часто представляє незайманість до шлюбу чеснотою, особливо для молодих дівчат [5]. Згідно з традиційним індуїстським ученням про етапи життя, перший

дорослий етап чоловіка повинен також включати сексуальну стриманість. Індуїстські націоналістичні рухи не тільки підкреслювали важливість цнотливості незаміжніх індуїстських жінок, а й вимагали стриманості від членів спеціально організованих спільнот неодружених чоловіків. Цей сучасний акцент на чоловічій стриманості також мотивований уявленням, що збереження сперми змінює людину як фізично, так і духовно [2].

Висновки. Проведене нами теоретичне дослідження особливостей ставлення до дошлюбних інтимних стосунків у різних релігіях дозволяє стверджувати, що релігійні уявлення досі виступають чинником формування відповідних установок щодо можливого чи забороненого сексуального життя жінок і чоловіків до шлюбу. Нам важко не погодитися із Д.Е.Ендшю [2] у тому, що наявні релігійні заклики до обмеженої невинності означають, що секс утримується в рамках чіткого та легко контрольованого гетеросексуального шлюбу. Дошлюбний секс, з точки зору релігії, краще заборонити чи обмежити. Покарання за гріховну поведінку забезпечують кращий контроль релігії над особистістю та її сексуальністю, однак в реальному житті його зазнають, на жаль, тільки дівчата і жінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гупаловська В., Стрілець Н. Психологічні особливості сексуальних установок молоді. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. 2013. Т.2. Вип. 10(91). С. 89-94.
2. Ендшю Д. Секс та релігія. Від балу цноти до благословенної гомосексуальності. Київ: Ніка-Центр, 2017. 304 с.
3. Катехизм католицької церкви: [електронний ресурс]. Режим доступу: // https://www.truechristianity.info/ua/books/catholic_church_catechism/catholic_church_catechism_content.php.
4. Онфре М. Трактат атеології. Фізика метафізики. Пер.з фр.та наук.ред. А.Репи. Київ: Ніка-Центр, 2010. 216 с.
5. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення. Пер.з англ. В.Пунько. К.: Форс-Україна, 2021. 464 с.
6. Стефанишин К. Дошлюбна чистота як передумова щасливого подружжя, або чому ми такі нетерпеливі? [електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://rodynaugcc.if.ua/statti/doshlyubna-chystota-yak-peredumova-shhaslyvogo-podruzzhya-abo-chomu-my-taki-neterpelyvi-2/>.

*Щербата Ірина
Науковий керівник – доц. Свідерська Галина*

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У СТАВЛЕННІ ПІДЛІТКІВ ДО ВЛАСНОЇ ЗОВНІШНОСТІ

Постановка проблеми. Ставлення до себе є одним із важливих та визначальних чинників життя людини у соціумі. Поряд із соціальним статусом і фінансовою успішністю на нашу самооцінку як особистості впливає ставлення до власної зовнішності, її оцінка за категоріями «красивий/некрасивий», «привабливий/непривабливий». Велика кількість дописів і публікацій у соцмережах свідчить, що сьогодні проблема незадоволеності людей власною зовнішністю досягла істотних масштабів. Як підкреслюють Н.М.Даниленко та Г.І.Меднікова, «багато в чому це пов'язано із впливом соціокультурних факторів на формування образів ідеальної зовнішності, нав'язуванням певних стандартів поведінки в догляді за зовнішністю,